

ความสัมพันธ์ระหว่างเวลาและสถาปัตยกรรม

Time and Architectural Relations

सानุ สุขเกษม* และ สหัสยา บุญนิธิ**

Sadanu Sukkasame* and Sahassaya Boonnitee**

Received: February 22, 2023

Revised: August 27, 2023

Accepted: September 4, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอภิปรายประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเวลา กับสถาปัตยกรรม ทั้งเวลาเชิงเส้นและเชิงวัฏจักร เวลาที่มีอิทธิพลทั้งในแง่ของการรับรู้สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงนั้น อาจจะได้จากทั้งความตั้งใจและไม่ตั้งใจ โดยเวลาเชิงเส้นจะมีความต่อเนื่องที่เกี่ยวข้องกันของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ผู้คนจึงถูกเชื่อมโยงเข้ากับสภาพแวดล้อมผ่านการเปลี่ยนแปลงแบบพลวัต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นทั้งในระดับสังคมและระดับปัจเจกบุคคล ส่วนเวลาเชิงวัฏจักรจะถูกแสดงผ่านกิจกรรมและความหมายที่ซ้ำซาก ที่สัมพันธ์กับสถาปัตยกรรม โดยอาจเกิดซ้ำเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี อาจกล่าวได้ว่าสถาปัตยกรรมคือ ร่องรอยของอดีตที่เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของแต่ละยุคแต่ละสมัยโดยสัมพันธ์กับเวลา สิ่งเหล่านี้สะท้อนความสัมพันธ์แบบพลวัต ไหลลื่น และการเปลี่ยนแปลงระหว่างผู้คน สถาปัตยกรรม และสภาพแวดล้อม โดยผู้เขียนจะอภิปรายและชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่ว่า เวลาเชิงเส้นและเวลาเชิงวัฏจักรกับสัมพันธ์สถาปัตยกรรมอย่างไร

Abstract

This paper focuses on discussing the relationship between time and architecture, both linear and cyclical. Time influences perception, architecture and environment, and change can be achieved both intentionally and unintentionally. Linear time has a related continuity of the past, present and future. People are therefore connected to their environment through dynamic changes, where this change occurs both at the social and individual levels. Cyclical time is represented through repetitive activities and meanings associated with architecture, with recurrences daily, weekly, monthly, and yearly. These reflect dynamic, fluid, and dynamic relationships between people. The author will discuss and point out the issues of how linear time and cyclical time relate to architecture.

คำสำคัญ: เวลา เวลาเชิงเส้น เวลาเชิงวัฏจักร ความสัมพันธ์ทางสถาปัตยกรรม

Keywords: time, linear time, cyclical time, architectural relationships

* อาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปทุมธานี 12120 ประเทศไทย

** นักศึกษาปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปทุมธานี 12120 ประเทศไทย

* Lecturer, School of Architecture, Bangkok University, Pathum Thani, 12120, Thailand

** Bachelor's degree student, School of Architecture, Bangkok University, Pathum Thani, 12120, Thailand

Corresponding author Email: sadanu.s@bu.ac.th*, sahassaya.boon@bumail.net**

บทนำ

ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม (space) ได้รับการศึกษาจากทฤษฎีจำนวนมาก แต่ในทางตรงกันข้าม เวลากลับแทบไม่ค่อยมีการศึกษามากนัก ซึ่งเวลาไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดที่เป็นพื้นฐานสำคัญเท่านั้น แต่ยังเป็นฐานในการเข้าใจสถาปัตยกรรมด้วย เราปฏิเสธไม่ได้ว่า สถาปัตยกรรมนั้นสัมพันธ์กับเวลา ซึ่งเวลาเดินเป็นเส้นตรงเส้นเดียวที่ไม่มีทางแยกและไม่มีที่สิ้นสุด (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2002) ไม่ว่าจะอดีตที่เคยเกิดขึ้น ปัจจุบันที่กำลังดำเนินอยู่ หรืออนาคตที่มองไม่เห็นรูปร่าง ดังนั้นเวลาเป็นสิ่งที่สัมผัสได้แต่มองไม่เห็น คงสภาพและไม่วันหยุดเดินในทางเดียวกันสถาปัตยกรรมเดินทางมาพร้อมกับเวลา มีจุดเริ่มต้น เสื่อมสภาพ และพังทลาย (ตันข้าว ปาณินท์, 2558)

การรับรู้ของผู้คนที่เข้ามาใช้งานสถาปัตยกรรมนั้นแตกต่างกันออกไปด้วยปัจจัยในเรื่องของมุมมอง ความคิด วัฒนธรรมและ สิ่งที่เคยพบเจอของแต่ละบุคคลแต่ละช่วงเวลา เวลาจึงสะท้อนผ่านสถาปัตยกรรมบอกความเก่าใหม่ของสถาปัตยกรรมชิ้นนั้น ช่วงเวลาที่เข้าชม แสง ความร้อน กลิ่น หรือสภาพแวดล้อมตามเทศกาลต่างๆ ในช่วงเวลานั้นๆ มุมมองที่เห็นและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนส่งผลให้เกิดประสบการณ์บางอย่างกับผู้ชม อย่างไรก็ตาม เราสามารถพูดได้ว่าเวลาเป็นเหตุทำให้สถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงและทำให้มุมมองของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน (Wittmann, 2019) สิ่งสำคัญของสถาปัตยกรรมที่ผ่านกาลเวลานั้น ทำให้เราได้รับรู้ในสิ่งที่เราเคยเป็นและสิ่งที่ควรจะเป็น สิ่งที่เราเป็นคือ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดกันมา อารยธรรมความเป็นอยู่ที่น่าค้นหา เพื่อนำไปสู่สิ่งที่เราควรจะเป็น อาจกล่าวได้ว่า สถาปัตยกรรมคือ ร่องรอยของอดีตที่เกิดขึ้นที่มีการเปลี่ยนแปลงตามแต่ละยุคสมัยโดยสัมพันธ์กับเวลา สิ่งเหล่านี้สะท้อนความสัมพันธ์แบบพลวัต ไหลลื่น และเปลี่ยนแปลงระหว่างผู้คน สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม โดยในบทความนี้ ผู้เขียนจะเน้นอภิปรายและชี้ให้เห็นในประเด็นที่ว่า เวลาเชิงเส้นและเวลาเชิงวัฏจักรสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมอย่างไร

เวลา

เวลาแสดงด้วยเส้นตรงเส้นเดียวที่ไม่แตกแขนง ต่อเนื่องกันและทอดยาวโดยไม่มีจุดสิ้นสุด มีข้อสงสัยที่ว่า เวลาควรแสดงด้วยเส้นที่ไม่มีจุดเริ่มต้นและเป็นเส้นตรงใช่หรือไม่ อริสโตเติล กล่าวว่า เวลาไม่สามารถมีจุดเริ่มต้นได้ เพราะการที่เวลาจะมีจุดเริ่มต้น ต้องมีช่วงเวลาแรก ข้อโต้แย้งของอริสโตเติลอาจจะใช่หรือไม่ใช่ก็ได้ แต่ถึงแม้จะฟังดูไม่สมเหตุสมผล หลายคนจะรู้สึกว่ามันเป็นสัญชาตญาณล้วนๆ ว่าแนวคิดเรื่องเวลาไม่มีจุดเริ่มต้น (หรือจุดจบ) นั้นไม่สมเหตุสมผล (Barnes, 1984) ขณะที่ในทฤษฎีของไอสไตน์ เวลาเป็นสิ่งที่สัมพันธ์ที่แปรผันตามตำแหน่งของผู้มอง จนกลายเป็นแนวคิดที่ผสมผสานกับพื้นที่ (Hawking, 1998) สำหรับสมมติฐานที่ว่า เอกภพเองมีจุดเริ่มต้นในเวลา ดูเหมือนว่าสิ่งนี้จะสนับสนุนโดยหลักฐานเชิงประจักษ์ในจักรวาลวิทยา สิ่งนี้ยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันเรื่องการกำเนิดของจักรวาลที่เกิดขึ้นหลังจากช่วงเวลา “ว่างเปล่า” อันยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด

เวลาคือ มาตราวัดทุกสิ่งทุกอย่างที่ต่อเนื่อง (continuous variable) เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างหน้าตาของเวลานั้นเป็นเส้นตรงที่ไม่มีทางแยกไม่มีที่สิ้นสุดและไม่มีจุดเริ่มต้นทั้งสองข้างของเส้น เวลาถูกแบ่งออกเป็น 3 ช่วง เพื่อเข้าใจง่าย ได้แก่ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2002) บทความนี้จะพูดถึงเรื่องของอดีตที่ผันผ่านมาที่แสดงตัวตนผ่านเวลาที่เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงนั้นสร้างเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะให้สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน หรือธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขา โดยฤดูกาลที่เปลี่ยนไปในระยะเวลาหลายทศวรรษหรือหลายศตวรรษ เป็นการบอกบ่งบอกระยะเวลาของอาคารบ้านเรือน ที่ชี้ให้เห็นว่าเวลาเป็นปัจจัยที่มีผลต่ออาคารบ้านเรือน และบ้านเรือนก็แสดงถึงเวลาที่เป็นบ่งบอกให้รู้ถึงช่วงเวลา นอกจากนี้ แต่ละช่วงเวลายังเป็น

ชุดของการมีอยู่ร่วมกัน ที่แสดงเหตุการณ์หรือความสัมพันธ์ก่อนหน้าและหลัง (ตันข้าว ปาณินท์, 2558) เวลาไม่ได้จำเป็นสำหรับการรับรู้สถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นสำหรับประสบการณ์สถาปัตยกรรม นั่นหมายความว่าผู้ชมควรมองสถาปัตยกรรมไปรอบๆ ที่ไม่ใช่แค่มองจากด้านหน้าอาคารเท่านั้น (Giedion, 1967) โดยทุกๆ สถาปัตยกรรม เวลาจะถูกผนวกเข้ากับประสบการณ์เพื่อชี้แจงสภาวะความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับมัน

อย่างไรก็ตาม การตีความเรื่องเวลาของแต่ละบุคคลก็อาจจะต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่ก็ไม่มีใครจะสามารถเปลี่ยนแปลงเวลาได้ ทั้งนี้ ก็ยังคงมีความเห็นตรงและเห็นต่าง เนื่องจากเวลาเป็นสิ่งที่เรามองไม่เห็นได้ด้วยตา แต่รู้สึกได้ว่ามันมีอยู่และดำเนินไปเรื่อยๆ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา อันเป็นผลมาจากมนุษย์ก็ดีหรือธรรมชาติก็ดี ล้วนแล้วแต่มีสถาปัตยกรรมที่เป็นรูปธรรม ที่แสดงการเปลี่ยนแปลงชัดเจนที่สุด ส่งผลให้คนในยุคปัจจุบันสามารถรับรู้ได้ถึงกิจกรรม วัฒนธรรม หรือเหตุการณ์ในอดีตได้ ดังนั้น สิ่งเหล่านี้ทำให้สามารถรับรู้ได้ถึงเวลาที่เดินอยู่ แต่ก็ไม่สามารถบอกรับรู้ได้ว่าเวลามีอยู่จริงหรือไม่ และมีหน้าตาเป็นอย่างไร

เวลาและกายภาพสถาปัตยกรรม

องค์ประกอบของอาคารนั้นประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ อาทิเช่น โครงสร้างเสา คาน หลังคา ผนัง พื้น ช่องเปิด เป็นต้น โดยเวลามีผลต่อองค์ประกอบเหล่านี้และวัสดุก่อสร้างแต่ละประเภท ซึ่งจะแสดงผลลัพธ์ที่ไม่เหมือนกัน โดยทั่วไปอายุของอาคารจากการประเมินสามารถอยู่ได้ 35 ถึง 60 ปี (Marsh, 2017) แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้น อายุของอาคารนั้นเฉลี่ยอยู่ที่ 100 ปีหรือมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับการซ่อมแซมและการรักษาควบคู่กัน ในประเทศเดนมาร์กอายุของประเภทอาคารที่แตกต่างกัน สำหรับอาคารสำนักงานมีอายุเฉลี่ย 80 ปี และ สำหรับที่อยู่อาศัยมีอายุเฉลี่ย 120 ปี (Wittmann, 2019) โดยเปลือกชั้นนอกของอาคารหรือส่วนตกแต่งหน้าตาอาคาร เป็นชั้นที่สำคัญในการสื่อสารให้เห็นถึงช่วงเวลาได้มากที่สุด โดยเกิดจากสภาพอากาศตามธรรมชาติและการกระทำของฝีมือมนุษย์ ตัวอย่างเช่นอาคารในยุคโมเดิร์นช่วงแรกเกิดปัญหาการกัดกร่อนจากสภาพอากาศ จึงเกิดการคิดค้นวิธีเพื่อรักษาสภาพอาคารไว้ให้นานที่สุด จึงมีการใช้วัสดุที่มีพื้นผิวหยาบเพื่อใช้ความหยาบนั้นกลืนไปกับสิ่งสกปรกและยังให้ความรู้สึกถึงความแข็งแรงของวัสดุ ถึงแม้ว่าจะเป็นแค่วัสดุปิดผิวแต่ยังสามารถใช้เป็นโครงสร้างรับน้ำหนักได้ (ตันข้าว ปาณินท์, 2558) อีกประเภทของอาคารก่อสร้างที่ไม่ได้ใช้วัสดุปิดผิวใดๆ โดยจะเห็นลวดลายของวัสดุก่อสร้าง และจะมีความหนาตามวัสดุนั้นๆ การกัดกร่อนตามสภาพอากาศที่ธรรมชาติกระทำต่อวัสดุทำให้วัสดุเผยผิวใหม่อยู่เสมอ และการกัดกร่อนนี้จะทำให้เห็นผิววัสดุสึกกร่อนกลายเป็นร่องรอยที่สร้างเสน่ห์ให้แก่สิ่งปลูกสร้างนั้นๆ ซึ่งมีนัยยะที่บ่งบอกถึงอดีตที่ถูกทำให้ปรากฏในปัจจุบันและรอคอยการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (Mostafavi & Leatherbarrow, 1993)

สถาปัตยกรรมบ่งบอกระยะเวลาโดยดูได้จากสภาพพื้นผิวของอาคาร ไม่ว่าจะเป็นอาคารที่มีวัสดุปิดผิวหรือไม่ก็ตามก็ยังสามารถบ่งบอกได้ อาคารที่มีวัสดุปิดผิวนั้นสามารถดูได้จากการเล่นของวัสดุและคราบต่างๆ ที่ทำให้วัสดุนั้นต่างจากเดิมไม่ว่าจะเป็นผลจากการกระทำใดๆ ก็ตาม และอาคารที่ไม่มีวัสดุปิดผิวนั้นสามารถดูได้จากร่องรอยการเล่นของวัสดุก่อสร้าง เช่น วัสดุก่อสร้างอย่างอิฐหรือหิน เมื่อโดนกระทำบนพื้นผิวแล้วจะเผยร่องรอย โดยรับรู้ผ่านประสบการณ์ที่เข้าไปสัมผัสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในของสถาปัตยกรรมนั้นๆ และไม่ว่าจะมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยคงสภาพหน้าตาอาคารแค่ไหนก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการกระทำของธรรมชาติหรือเวลาได้ สถาปัตยกรรมทั้งหลายจึงมักเดินทางมาพร้อมร่องรอยของอดีต ซึ่งร่องรอยเหล่านี้ทำให้เราสามารถคาดการณ์เวลาหรือช่วงอายุของสถาปัตยกรรมได้ เวลาจึงเป็นตัวแทนของลักษณะทางกายภาพที่มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายพื้นที่สถานที่ และสถาปัตยกรรม

การเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมกับเวลา

เป็นความจริงที่ว่า สถาปัตยกรรมมีลักษณะแตกต่างกันในแง่ขององค์ประกอบและรูปแบบ แนวคิดเรื่องเวลา และที่ว่างเป็นแนวคิดที่โดดเด่นตั้งแต่ปี 1910 และแพร่หลายในเกือบทุกด้านของสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ และสถาปัตยกรรม (Lee & Kim, 2008) เวลากลายเป็นส่วนสำคัญของชีวิตสมัยใหม่ เนื่องจากนาฬิกาถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ 19 นาฬิกามีวัตถุประสงค์เพื่อวัดเวลาผ่านคุณลักษณะเชิงพื้นที่ เนื่องจากเวลาถูกแบ่งออกเป็นส่วนๆ อย่างสม่ำเสมอ ส่งผลต่อการรับรู้เวลาของผู้คน เวลาจึงกลายเป็นพื้นที่ซึ่งแสดงลักษณะเฉพาะมุมมองที่เรียกว่า การจัดพื้นที่ของเวลา (spatialization of time) (Whitrow, 1988) ที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของตัวตน

สถาปัตยกรรมอยู่รอบตัวเรา มันเกิดขึ้นโดยสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและจะมาพร้อมกับเวลาเสมอ เวลาที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อสถาปัตยกรรม เวลาไม่ได้เปลี่ยนแปลงแค่มุมมองของอาคารแต่ยังรวมไปถึงการรับรู้ของสิ่งต่างๆ โดยรอบ นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มักจะเกิดขึ้นจากการออกแบบทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจจะให้เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่แล้วสถาปัตยกรรมหลังจากผ่านเวลาไปไม่กี่ปีก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดเป็นเรื่องปกติหรือเป็นไปตามธรรมชาติ ถึงแม้ว่าเราจะพยายามหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่ก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจหลีกเลี่ยงความทรุดโทรมของอาคารได้ เวลานั้นนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้วยปัจจัยที่แตกต่างกันหลายประการ เช่น สภาพอากาศ แดด ลม ฝน รวมทั้งจากฝีมือของมนุษย์ เช่น การทำลาย ปล่อยให้ร้าง เป็นต้น

ปัจจุบันในเมืองที่กำลังพัฒนา ซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งปลูกสร้างมากมาย ในช่วงเวลาหนึ่งสิ่งปลูกสร้างนั้นอาจเป็นที่นิยมและชื่นชอบ แต่เมื่อเวลาผ่านไปสิ่งปลูกสร้างเหล่านั้นอาจกลับกลายเป็นสิ่งที่เราไม่ต้องการ และจำเป็นต้องมีการออกแบบใหม่ที่ทันสมัยกว่าเข้าไปแทนที่ (HOON, 2017) นั้นหมายถึงค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น สถาปนิกจำเป็นต้องตระหนักถึงอนาคต เช่น การออกแบบมีความยืดหยุ่นและเปิดพื้นที่ให้เทคโนโลยีใหม่ๆ สามารถเข้าใช้งานในพื้นที่ที่ออกแบบได้ (Stolarewicz, 2012)

อย่างไรก็ตาม เวลาช่วยให้เราเข้าใจยุคสมัยของสถาปัตยกรรมและสิ่งที่ผ่านมาโดยไม่ต้องใช้คำพูดอธิบาย (Lee, 2016) มนุษย์รับรู้การเปลี่ยนแปลงผ่านการมองจากความเคยชินของสถานที่หรือมุมที่เคยมองอยู่เป็นประจำ เช่น ห้องหนึ่งห้องสามารถทำให้คนที่เข้าไปเกิดการรับรู้และความรู้สึกที่หลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น การอยู่ในพื้นที่นั่งรอคิวในคลินิก เมื่อเข้าไปก็จะทำให้รู้สึกว่าจะต้องรอ รู้สึกถึงการรอคอย ความหวัง ความตื่นเต้น และอื่นๆ (Wittmann, 2019) เมื่อสถานที่ที่เคยชินถูกเปลี่ยนแปลงไป เช่น การปรับเปลี่ยนภายในอาคารใหม่ส่งผลให้ความรู้สึกที่เคยชินเปลี่ยนไป โดยบางคนอาจชอบสิ่งเดิมๆ สถานที่เดิมๆ ซึ่งให้ความรู้สึกที่คุ้นเคย ในขณะที่บางคนชอบสิ่งใหม่ ให้ความรู้สึกที่น่าตื่นเต้นเร้าใจและชื่นชอบการเปลี่ยนแปลง กล่าวโดยสรุป การรับรู้เวลาหมายถึงการรับรู้ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม เวลาเป็นพื้นที่ชนิดหนึ่งที่ไม่สามารถรับรู้ผ่านการมองเห็นๆ เท่านั้น แต่ผ่านการสังเคราะห์ผ่านประสาทการมองเห็น การได้ยินและการสัมผัส และปฏิเสธไม่ได้ว่าสถาปัตยกรรมกับเวลาเดินทางคู่กันเสมอ

เวลาเชิงเส้นและเวลาเชิงวัฏจักร

เวลาเชิงเส้น คือเวลาที่เดินทางเป็นเส้นไม่มีจุดสิ้นสุด ขณะที่เวลาเชิงวัฏจักร คือเวลาที่เดินวนเป็นเกลียว ในส่วนนี้จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเวลาในรูปแบบทั้งสองที่สัมพันธ์กับสถาปัตยกรรม เวลาเชิงเส้นมีความต่อเนื่องที่เกี่ยวข้องกันของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยมีคุณสมบัติที่สำคัญสองประการ: ประการแรก คือพลวัตที่มีการไหลและเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ประการที่สอง คือความต่อเนื่อง การไหลและการเปลี่ยนแปลงเป็นแง่มุมที่ชัดเจนของการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม ดังนั้น ผู้คนจึงถูกเชื่อมโยงเข้ากับสภาพแวดล้อมผ่าน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงแบบพลวัต นอกจากนี้ ผู้คนและความสัมพันธ์ของพวกเขาต่างเติบโตและเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้และความเชื่อมโยงกับสถาปัตยกรรม โดยที่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งในระดับสังคมและระดับปัจเจกบุคคล อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องความคุ้นเคยและความต่อเนื่องยังคงมีความหมายและเชื่อมโยงผู้คนกับสถานที่ต่างๆ ตัวอย่างเช่น แนวคิดของ Relph (1976) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความต่อเนื่องและการสะสมความทรงจำเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบ้าน บ้านเป็นสถานที่แห่งความต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบันไปยังอนาคต ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว กลุ่ม และในระดับสังคม ดังนั้น ความคล้ายคลึงกันของบุคคล สถานที่ และเวลาเชิงเส้น จึงเกิดขึ้นในหลายสังคม นอกจากนี้ ความต่อเนื่องยังปรากฏชัดในหมู่คนที่ย้ายจากที่อยู่อาศัยหนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เช่น คนเร่ร่อน ผู้อพยพ และกลุ่มชนเผ่าต่างๆ เป็นต้น แม้ว่าสภาพแวดล้อมของชนเผ่าเร่ร่อนจะเปลี่ยนแปลงบ่อยเท่าที่พวกเขาเคลื่อนไหว แต่หลายคนยังคงรักษาความต่อเนื่องโดยใช้การจัดย้ายเฟอร์นิเจอร์และสิ่งของเครื่องใช้ โดยเฉพาะการจัดวางตำแหน่งที่อยู่อาศัย และตำแหน่งสิ่งของต่างๆ ที่สัมพันธ์กับคนอื่นๆ ในกลุ่ม ตลอดจนการฝึกปฏิบัติพิธีกรรมเพื่อสร้างบ้านใหม่ (Altman & Gauvain, 1981; Tanner 1979)

ขณะที่เวลาเชิงวัฏจักร สามารถอธิบายผ่านเหตุการณ์ระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมภายในบ้านได้ กล่าวคือ ลักษณะเวลาเชิงวัฏจักรของบ้าน หมายถึง กิจกรรมและความหมายที่ซ้ำซาก ที่อาจเกิดซ้ำเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี หรือในรูปแบบปกติ หรือกึ่งปกติอื่นๆ ตามที่ Lynch (1972) ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ เป็นจังหวะ เช่น การเดินของหัวใจ การหายใจ การนอนหลับและการตื่น ความหิว วัฏจักรของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ฤดูกาล คลื่น กระแสน้ำ หรือนาฬิกา เป็นต้น เหล่านี้เป็นตัวอย่างของเวลาเชิงวัฏจักร

เหตุการณ์ที่เป็นวัฏจักรหรือกิจกรรมที่มีการเกิดวนซ้ำๆ ภายในบ้าน เห็นได้ชัดเจนในงานเขียนของ Korosec-Serfaty (1984) ซึ่งได้กล่าวถึง กิจกรรมในชีวิตประจำวันเป็นรูปแบบหนึ่งของจังหวะที่เกิดขึ้นในบ้าน เช่น การกิน การทำงาน การดูทีวี และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในบ้าน นอกจากนี้กิจกรรมประจำวันแล้ว นักวิชาการหลายคนยังได้อธิบายถึงบ้านเกี่ยวกับวัฏจักรและจังหวะของฤดูกาล ตัวอย่างเช่น Thappa, Sharma และ Kumar (2022) กล่าวถึงบ้านในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐคุชราต ประเทศอินเดีย ที่สร้างบ้านจากวัสดุที่เป็นผลผลิตของฤดูกาล เช่น หญ้าคา ใบอ้อย ไม้ไผ่ เป็นต้น และมีการปรับปรุงซ่อมแซมและบำรุงรักษาบ้านด้วยวัสดุเหล่านั้นในแต่ละปี Faisal และ Wihardyanto (2022) ได้กล่าวถึงพื้นที่ของภายในบ้านมลายูบนเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย ที่มีพื้นที่ประกอบพิธีกรรมประจำปี และเช่นเดียวกัน การสร้างยุงข้าวเพื่อเก็บข้าวเปลือกหลังการเก็บเกี่ยวและเพื่อประกอบพิธีกินข้าวใหม่ประมาณช่วงเดือนมกราคมของทุกปีของชาวกะเหรี่ยงสกอร์ในภาคตะวันตก ประเทศไทย (สดานู สุขเกษม, 2562)

โดยสรุป คุณสมบัติของเวลาเชิงเส้นและเชิงวัฏจักรเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งเป็นการกระทำและพิธีกรรมที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ และทำให้มั่นใจว่าปัจจุบันจะดำเนินต่อไปในอนาคต ตัวอย่างเหล่านี้เน้นย้ำถึงความต่อเนื่องในการเปลี่ยนแปลงที่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมระหว่างบุคคล และพื้นที่ มันกลายเป็นกลไกที่บุคคลและวัฒนธรรมได้สร้างความสมดุลของความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง

สิ่งของ สถานที่ และเวลา

ตามที่นักปรากฏการณ์วิทยา (Bachelard, 1964; Korosec-Serfaty, 1984; Pétonnet, 1973; Seamon, 1982) ได้อธิบายว่า การทำซ้ำของกิจกรรม และความหมายที่เกิดขึ้นซ้ำๆ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอของผู้คนกับสถานที่ เป็นกระบวนการที่สร้างความรู้สึกเป็นพลวัต ซึ่งมันเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องตระหนักว่าทุกสิ่งในโลกล้วนเกิดขึ้นเกี่ยวข้องกันเสมอ

สถาปัตยกรรมช่วยเตือนการกระทำหรือกิจกรรมในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในอดีต รวมทั้งกระตุ้นการกระทำในอนาคต วัตถุสิ่งของ พื้นที่ และเหตุการณ์ในบ้านต่างก็มีความสำคัญ ซึ่งรายละเอียดของวัตถุสิ่งของภายในบ้าน มักพบการอ้างอิงถึงเวลาเชิงเส้นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มาร์ติน ไฮเด็กเกอร์ กล่าวว่า สิ่งของไม่ได้เป็นแค่วัตถุ มันคือสิ่งที่สัมพันธ์กับมนุษย์และสถานที่ รวมถึงแสดงถึงการดำรงอยู่ของมนุษย์ในเงื่อนไขของเวลา (Sharr, 2007) ปัจจุบันของวัตถุสิ่งของจะยิ่งสมบูรณ์และมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป เวลาที่เปลี่ยนผ่านแตกต่างกัน ทำให้โลกนี้มีแนวคิดที่มีพลวัต ตัวอย่างเช่น วัตถุสิ่งของภายในที่อยู่อาศัย ที่เราไม่ได้สังเกตเห็นมานานหลายปี หรือไม่ได้ใช้งาน วัตถุสิ่งของนั้นอาจอยู่เฉยๆ จนถึงในเวลาที่เราสังเกตเห็นซึ่งหลายมาบรรจบรวมกัน เพื่อนำวัตถุสิ่งของนั้นมาใช้ ความหมายของมันจะถูกแสดงที่เบื้องหน้าของผู้ที่ใช้งาน ประสบการณ์ทางจิตวิทยาของบุคคลเกี่ยวกับพื้นที่หรือวัตถุสิ่งของนั้นจะขึ้นอยู่กับความหมายที่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง

ขณะเดียวกัน สถานที่เป็นหนึ่งในหลายๆ เส้นทางที่แสดงถึงความเข้าใจกับการมีอยู่ของมนุษย์ (Gerner, 2007) การปฏิบัติกิจวัตรในชีวิตประจำวันเป็นการนำมนุษย์มาสู่การเชื่อมต่อกับกายภาพ ความคิด และจิตวิญญาณของสถานที่ ตัวอย่างเช่น การรวมตัวประจำปีของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่อุ้งผาง ทำพิธีไหว้เจดีย์มาบูเคะในหมู่บ้านมอเทจจังหวัดตาก เป็นเหตุการณ์ที่ผูกมัดบุคคลกับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ไร่กับชุมชนและสถาปัตยกรรม ที่ยืนยงถึงเวลาเชิงวัฏจักรที่มีลักษณะเป็นพลวัตด้วยกิจกรรมและพิธีกรรม นอกจากนี้ ยังมีเหตุการณ์ที่เป็นวัฏจักรที่แตกต่างกันไปตามช่วงระยะเวลา เช่น วัฏจักรตามฤดูกาลประจำปีที่มีเกี่ยวข้องกับสังคมเกษตรกรรม การเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร และการจัดเก็บอาหารบางประเภทในบางช่วงเวลาของปี ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความพร้อมตามฤดูกาลการรวมตัวของครอบครัว และพิธีกรรม (Rakowski, 1979)

กิจกรรมที่ได้กล่าวมาเป็นได้ทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในอดีตและกำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมันเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ การกระทำและพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้ยังช่วยกำหนดขอบเขตหรือการแบ่งเขตที่ชัดเจนของพื้นที่ ขณะที่บ้านที่ซึ่งเป็นสถานที่ๆ บันทึกเหตุการณ์ของแต่ละช่วงชีวิตผ่านพื้นที่และวัตถุสิ่งของต่างๆ ซึ่งเป็นการเชื่อมมนุษย์เข้ากับโลก ผ่านเวลาเชิงเส้นและเวลาเชิงวัฏจักร

สรุป

บทความนี้มุ่งอภิปรายประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเวลาและสถาปัตยกรรม ทั้งเวลาเชิงเส้นและเวลาเชิงวัฏจักร เวลาเมื่อมีอิทธิพลในแง่ของการรับรู้สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม เวลาในสถาปัตยกรรมเป็นประสบการณ์ที่ออกแบบมาเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีความหมาย ไม่ใช่การไหลของเวลาตามวัตถุวิสัยและทางกายภาพ เวลาจึงเป็นตัวแทนของลักษณะทางกายภาพที่มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายพื้นที่ ไม่ใช่เพียงแค่สร้างเรื่องราวความหมายในกระแสนของเวลาอย่างเดียว แม้กาลเวลาเปลี่ยนไป แต่สถาปัตยกรรมยังคงแสดงร่องรอยการใช้งานและกิจกรรม สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่คอยเตือนหรือทำให้ระลึกถึงกิจกรรมที่เคยเกิดขึ้นในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในอดีต ผ่านวัสดุ รูปทรง และที่ว่าง ที่รับรู้ผ่านประสาทสัมผัส สิ่งเหล่านี้ถูกรวมเข้ากับความเป็นจริงของชีวิต วัสดุเหล่านี้ได้เกิดขึ้นและสะท้อนออกมาเพื่อสร้างความรู้สึกของสถานที่และสภาพแวดล้อม มันเป็นสัญญาณสถาปัตยกรรมที่สามารถเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างให้กลายเป็นประสบการณ์ของพื้นที่ โดยรูปแบบ วัสดุ และรูปทรงเหล่านี้ จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับสติปัญญาและความสามารถในการสร้างแนวคิดของมนุษย์ สถาปัตยกรรมที่ออกแบบจะมีค่าก็ต่อเมื่อ เวลาในสถาปัตยกรรมทำงานตามประสบการณ์ของมนุษย์ ไม่ใช่เพียงแค่สนองต่อประโยชน์ใช้สอยเพียงอย่างเดียว ดังนั้นเวลาจึงถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นพื้นที่ประเภทหนึ่ง เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่สถาปัตยกรรมเชื่อมโยงกับความ เป็นจริงทางวัฒนธรรมผ่านเวลา

เอกสารอ้างอิง

- ต้นข้าว ปาณินท์. (2558). *ปรากฏ-กาล ชีวิตของสถาปัตยกรรมผ่านกาลเวลา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ไลยเส้น
- สถาน สุขเกษม (2562). *เรียนรู้จากการซ่อมสร้างชุมชนกะเหรี่ยงบางกลอย*. กรุงเทพฯ: สำนักสื่อสารจัดการความรู้ และนวัตกรรมชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
- Altman, I., & Gauvain, M. (1981). A cross-cultural and dialectic analysis of homes. In L.Liben, A. Patterson, & N. Newcombe (Eds.). *Spatial representation and behaviour across the life span*. (pp. 283-319). New York: Academic,
- Bachelard, G. (1964). *The poetics of space*. New York: Orion Press
- Barnes, J. (Ed). (1984). *The Complete Works of Aristotle*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Faisal, G., & Wihardyanto, D. (2022). Forms and Spatial Characteristics of Proto Malay Houses: Lessons learnt from Tribal Houses in the Coastal East Sumatra, Indonesia. *ISVS e-journal*, 9(1), 24-32.
- Giedion, S. (1967). *Space, Time and Architecture, 5th ed*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Gorner, P. (2007). *Heidegger's Being and Time*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hawking, S.W. (1998). *A brief history of time, Updated and expanded tenth anniversary ed*. New York: Bantam Books.
- HOON, M. (2017). *Moon Hoon: What is architecture?* Retrieved from <https://youtu.be/PlhFxgwBE5Q>
- Korosec-Serfaty, P. (1984). *The home, from attic to cellar*. *Journal of Environmental Psychology*, 4, 303-321.
- Mostafavi, M., & Leatherbarrow, M. (1993). *On Weathering: The Life of Building in Time*. Cambridge: MIT Press.
- Lee, P. (2016). *The History of Architecture in a Nutshell*. Retrieved from <https://www.widewalls.ch/magazine/the-history-of-architecture>
- Lee, Y., & Kim, S. (2008). Reinterpretation of S. Giedion's Conception of Time in Modern Architecture- Based on his book, *Space, Time and Architecture*, *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 7:1, 15-22, DOI: 10.3130/jaabe.7.15
- Lynch, K. (1972). *What time is this place?* Cambridge, Mass: M.I.T. Press
- Marsh, R. (2017). *Building Lifespan and Function*. Retrieved from LinkedIn: <https://www.linkedin.com/pulse/building-lifespan-function-sustainability-yes-really-rob-marsh>.
- Rakowski, W. (1979). Future time perspective in later adulthood: Review and research directions. *Experimental Aging Research*, 5, 44-88
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London: Pion

- Seamon, D. (1982). The phenomenological contribution to environmental psychology. *Journal of Environmental Psychology*, 2, 119-140.
- Sharr, A. (2007). *Heidegger for Architects*. London and New York: Routledge.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy (1995). *Time: Argument that Time is not Real*. Retrieved from <https://iep.utm.edu/time/>.
- Stolarewicz, M. (2012). Time as a Designing Factor in Architecture Creation. *New Design Concepts and strategies, volume 2*, 551-556.
- Tanner, A. (1979). *Bringing home animals. Religious ideology and mode of production of the Mistassini Cree hunters*. New York: St. Martin's Press
- Thappa, A., Sharma, A. K., & Kumar, S. (2022). Understanding Vernacular Architecture in terms of Sustainability: Lessons from Turkey and India. *ISVS e-journal*, 9(1), 1-13.
- Whitrow, G.J. (1988). *Time in history: the evolution of our general awareness of time and temporal perspective*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Wittmann, M. (2019). *Psychology Today*. Retrieved from <https://www.psychologytoday.com/us/blog/sense-time/201908/feeling-time-in-space-how-architecture-is-all-about-time>.